

Neue Entwicklungen in der Rechtsprechung des Conseil constitutionnel zur Beteiligung Frankreichs an der europäischen Integration

Rodolphe Laffranque, Universität Tartu (Estland)

GLIEDERUNG UND THESEN

1. Die neueste Rechtsprechung des Conseil constitutionnel zur Verfassungsmäßigkeit von EU-Verträgen: Die Entscheidung über den Vertrag von Lissabon

Die anwendbare Prüfungsmethode und der Prüfungsmaßstab

Anwendbare Prüfungsmethode

- keine Kontrolle von Bestimmungen des Vertrages, die bereits zuvor von Frankreich eingegangene Verpflichtungen übernehmen (Pacta sunt servanda)
- Verweis auf die Argumentation des Conseil constitutionnel in seiner Entscheidung vom 19. Nov. 2004 über den Verfassungsvertrag in Bezug auf die neuen Bestimmungen des Lissabonner Vertrages, die den Bestimmungen des Verfassungsvertrages gleich sind

Anwendbarer Prüfungsmaßstab

- Verfassungswidrig [mit der Verfassung unvereinbar] sind die Bestimmungen des Vertrages, die gegen die Verfassung verstoßen, die verfassungsrechtlich garantierten Rechte und Freiheiten in Frage stellen oder die wesentlichen Bedingungen der Ausübung der nationalen Souveränität verletzen.
- Anerkennung der gemeinschaftsrechtlichen Rechtsordnung, welche in die nationale Rechtsordnung integriert und nicht Bestandteil der Rechtsordnung des Völkerrechts ist (aufgrund von Art. 88-1 der französischen Verfassung)
- Die Verfassung gilt als oberste Norm in der nationalen Rechtsordnung.

Die im Fokus der Verfassungsmäßigkeitskontrolle des Vertrages von Lissabon stehenden Fragen

Die Grundrechte der EU

- Die Charta der Grundrechte der EU ist verfassungsmäßig [mit der Verfassung vereinbar].
- Die Bestimmung über den Beitritt der EU zu der EMRK ist verfassungsmäßig.

Die Zuständigkeiten und die Arbeitsweise der EU

- Verfassungswidrig sind die Bestimmungen des Vertrages, die der EU Zuständigkeiten übertragen, welche die wesentlichen Bedingungen der Ausübung der nationalen Souveränität entweder in anderen Bereichen oder in einer anderen Art und Weise berühren, als von den in der Verfassung genannten Verträgen vorgesehen.

Die neuen, den nationalen Parlamenten im Rahmen der EU eingeräumten Befugnisse

- Die Erweiterung der neuen Befugnisse der nationalen Parlamente zur Mitwirkung an den Handlungen der EU wird für verfassungswidrig erklärt, weil die Verfassung solche Befugnisse des Parlaments nicht vorsieht.

Ergebnis: Zweistufige Änderung der Verfassung am 4. Februar 2008

Rechtsprechungsverzeichnis:

- Entscheidung Nr. 2007-560 DC vom 20. Dezember 2007 „Vertrag zur Änderung des Vertrags über die Europäische Union und des Vertrags zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft“.
- Entscheidung Nr. 2004-5505 DC vom 19. November 2004 „EU-Verfassung“.

2. Die Rechtsprechung des Conseil constitutionnel zur Kontrolle der Verfassungsmäßigkeit der EU-Richtlinien umsetzenden Gesetzen

- Einer Kontrolle der Vereinbarkeit von Gesetzen mit primärem und sekundärem Gemeinschaftsrecht wich der Conseil constitutionnel. Er bezog keine klare und prinzipielle Stellung (s. Entscheidungen vom 18. Dez. 1997, 20. Mai 1998, 3. April 2003)
- Weitgehender Fortschritt in der Entscheidung „Economie numérique“ vom 10. Juni 2004 und in späteren Entscheidungen des Conseil (sog. Rechtsprechung zur Umsetzung von EU-Richtlinien).

Gegenstand der Kontrolle

- Kontrolle der Vereinbarkeit mit EU-Richtlinien von Gesetzen, die zum Ziel haben, diese Richtlinien umzusetzen.
- Art. 88-1 der französischen Verfassung als Grundlage des verfassungsrechtlichen Gebots der Umsetzung von EU-Richtlinien.
- Art. 88-1 der französischen Verfassung als Grundlage der Zuständigkeit des Conseil constitutionnel, diese Kontrolle auszuüben.

Umfang der Kontrolle

Die Beschränkungen der Kontrolle

- Der Conseil constitutionnel ist unzuständig, wenn die gesetzlichen Bestimmungen sich darauf beschränken, die notwendigen Folgen aus den bedingungslosen und eindeutigen Bestimmungen der Richtlinien ziehen.
- Ausnahme: wenn die Bestimmung des Umsetzungsgesetzes
  - einer ausdrücklichen Bestimmung der Verfassung entgegensteht;
  - (seit der Entsch. Nr. 2006-543 DC) gegen eine Bestimmung oder einen Grundsatz verstößt, in welcher bzw. welchem die verfassungsrechtliche Identität Frankreichs zum Ausdruck kommt.
- Der Conseil constitutionnel beschränkt sich darauf, die mit der Richtlinie offensichtliche Unvereinbarkeit zu kontrollieren (Rechtfertigung durch verfahrensmäßige Gründe).

Wenn die Kontrolle vollständig ist (Entscheidung vom 19. Juni 2008, „OGM-Gesetz“)

- Vollständige Kontrolle:
  - im Verabschiedungsverfahren zu einem Gesetz, welches eine EU-Richtlinie umsetzt
  - hinsichtlich der Gewährleistung der Verteilung der Zuständigkeiten zwischen dem Gesetzgeber und der vollziehenden Gewalt.
- Zeitverzögerte Wirkung der Erklärung der Verfassungswidrigkeit eines Umsetzungsgesetzes, das die Zuständigkeit des Parlaments verkennt (Rechtfertigung durch das verfassungsrechtliche Gebot der Umsetzung und durch die offensichtlich unverhältnismäßigen Folgen, die eine sofortige Erklärung der Verfassungswidrigkeit hätte).

Verzeichnis der Rechtsprechung des Conseil constitutionnel bezüglich der Umsetzung von EU-Richtlinien:

- Entscheidung Nr 2004-496 DC vom 10. Juni 2004, *Loi pour la confiance dans l'économie numérique*.
- Entscheidung Nr. 2004-497 vom 1. Juli 2004, *Loi relative aux communications électroniques et aux services de communication audiovisuelle*.
- Entscheidung Nr. 2004-499 DC vom 29. Juli 2004, *Loi relative à la protection des personnes physiques à l'égard des traitements de données à caractère personnel et modifiant la loi n° 78-17 du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés*.
- Entscheidung Nr. 2004-498 DC vom 29. Juli 2004, *Loi relative à la bioéthique*
- Entscheidung Nr. 2006-543 DC vom 30. Nov. 2006, *Loi relative au secteur de l'énergie*
- Entscheidung Nr. 2008-564 DC vom 19. Juni 2008, *Loi relative aux organismes génétiquement modifiés*

Jaunākās attīstības tendences Francijas Konstitucionālās padomes (*Conseil constitutionnel*) tiesu praksē par Francijas piedalīšanos Eiropas integrācijā¹

Rodolphe Laffranque, Tartu Universitāte (Igaunija)

SATURS UN TĒZES

1. Jaunākā Francijas Konstitucionālās padomes tiesu prakse par Eiropas Savienības līgumu atbilstību konstitūcijai: Spriedums par Lisabonas līgumu

Izmantotā pārbaudes metode un pārbaudes kritēriji

Izmantotā pārbaudes metode

- netiek kontrolēti tie līguma noteikumi par tiem līguma noteikumiem, kas ietver Francijas jau iepriekš uzņemtajām saistībām (*Pacta sunt servanda*)
- Norāde uz Francijas Konstitucionālās padomes argumentāciju 2004.gada 19.novembra nolēmumā par Līgumu par Konstitūciju Eiropai (Nr. 2004-5505 DC), kas skar tos jaunos Lisabonas līguma noteikumus, kas ir identiski ar Līguma par Konstitūciju Eiropai noteikumiem.

Izmantotie pārbaudes kritēriji

- Antikonstitucionāli ir tie līguma noteikumi, kas ir pretrunā ar konstitūciju, kas apšaubā ar konstitūciju garantētās tiesības un brīvības vai aizskar būtiskus nosacījumus valsts suverenitātes īstenošanā.
- Kopienīgu tiesību sistēmas atzīšana, kas ir integrēta nacionālajā tiesību sistēmā un nav starptautisko publisko tiesību sistēmas sastāvdaļa (saskaņā ar Francijas konstitūcijas 88-1 pantu)
- Konstitūcija ir nacionālās tiesību sistēmas augstākā tiesību norma.

Centrālie jautājumi Lisabonas līguma konstitucionalitātes pārbaudē

ES pamattiesības

- ES Pamattiesību harta ir atbilstoša konstitūcijai.
- Noteikumi par ES pievienošanos ECTK ir konstitūcijai atbilstoši.

ES kompetences un darbības veids

- Konstitūcijā ir minēti līgumu veidi un jomas, ar kuriem ES var tikt nodotas kompetences, kas aizskar būtiskus valsts suverenitātes īstenošanas nosacījumus. Citos gadījumos šāda kompetences nodošana ir antikonstitucionāla.

Jaunās nacionālajiem parlamentiem ES ietvaros noteiktās pilnvaras

- Nacionālo parlamentu jauno pilnvaru paplašināšana saistībā ar līdzdarbību ES tiek atzīta par antikonstitucionālu, jo konstitūcija parlamentam šādas pilnvaras neparedz.

Rezultāts: Divpakāpju izmaiņas konstitūcijā 2008.gada 4.februārī

Tiesu prakses saraksts:

- 2007.gada 20.decembra nolēmums Nr. 2007-560 DC „Līgums par izmaiņām Līgumā par Eiropas Savienību un Līgumā par Eiropas Kopienas dibināšanu”.
- 2004.gada 19.novembra nolēmums Nr. 2004-5505 DC „ES-konstitūcija”.

¹ tulkojumu no vācu valodas veica *Kristīna Lufta*

2. Francijas Konstitucionālās padomes tiesu prakse par likumu, ar kuriem ES direktīvas tiek ieviestas nacionālajās tiesībās, atbilstības konstitūcijai kontroli.

- Konstitucionālā padome izvairījās lemt un nesniedza skaidru un principiālu nostāju par likumu atbilstību primārajām un sekundārajām Kopienas tiesībām (skat. 1997.gada 18.decembra, 1998.gada 20.maija un 2003.gada 3.aprīļa nolēmumus)
- Tālejoša izaugsme 2004.gada 10.jūnija spriedumā „Economie numérique“ un vēlākajos Konstitucionālās padomes nolēmumos (tā saucamā tiesu prakse attiecībā uz ES direktīvu ieviešanu nacionālajās tiesībās).

Kontroles priekšmets

- Likumu, kam ir mērķis ieviest ES direktīvas, atbilstības šīm ES direktīvām kontrole.
- Francijas konstitūcijas 88-1 pants kā pamats konstitucionāli tiesiskajam pienākumam ieviest nacionālajās tiesībās ES direktīvas.
- Francijas konstitūcijas 88-1 pants kā pamats Konstitucionālās padomes kompetencei veikt šo kontroli.

Kontroles apjoms

Kontroles ierobežojumi

- Konstitucionālā padome nav kompetenta, ja likuma noteikumi aprobežojas ar direktīvās ietvertu beznosacījumu un viennozīmīgo noteikumu pārņemšanu.
- Izņēmums: Ja direktīvas ieviešanas likuma nosacījumi ir pretrunā:
  - ar konkrētu konstitūcijā ietvertu noteikumu;
  - nosacījumam vai principam, kurā ir izteikta Francijas konstitucionālā identitāte (kopš nolēmuma Nr. 2006-543 DC).
- Konstitucionālā padome aprobežojas ar uzdevumu kontrolēt to, kas ir acīmredzami pretrunā ar direktīvu (attaisnojums aiz procesuālajiem iemesliem).

Ja kontrole ir pilnīga (2008.gada 19.jūnija nolēmums, „OGM-likums“)

- Pilnīga kontrole:
  - likuma, kas ievieš ES direktīvu, izdošanas procedūrā
  - attiecībā uz kompetenču sadales nodrošināšanu starp likumdevēju un izpildvaru.
- Paziņojuma novēlotā iedarbība par direktīvas ieviešanu nacionālajās tiesībās likuma, kas aplami novērtē parlamenta kompetenci, antikonstitucionalitāti. (attaisnojums ar konstitucionāli tiesisko ieviešanas pienākumu un ar acīmredzami nesamērīgajām sekām, kurām būtu tūlītēja paziņojuma par antikonstitucionalitāti spēks).

Konstitucionālās padomes tiesu prakses saraksts attiecībā uz ES direktīvu ieviešanu nacionālajās tiesībās:

- 2004.gada 10.jūnija nolēmums Nr 2004-496 DC, *Loi pour la confiance dans l'économie numérique.*
- 2004.gada 1.jūlija nolēmums Nr. 2004-497, *Loi relative aux communications électroniques et aux services de communication audiovisuelle.*
- 2004.gada 29.jūlija nolēmums Nr. 2004-499 DC, *Loi relative à la protection des personnes physiques à l'égard des traitements de données à caractère personnel et modifiant la loi n° 78-17 du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés.*
- 2004.gada 29.jūlija nolēmums Nr. 2004-498 DC, *Loi relative à la bioéthique*
- 2006.gada 30.novembra nolēmums Nr. 2006-543 DC, *Loi relative au secteur de l'énergie*
- 2008.gada 19.jūnija nolēmums Nr. 2008-564 DC, *Loi relative aux organismes génétiquement modifiés*